

Posudek oponenta na bakalářskou práci Jiřího Tupého „Ostrakismus u adolescentů“

Předložená bakalářská práce je poněkud rozsáhlejší, ale nikoliv ke škodě její kvality. Zvolené téma je vhodné, zajímavé a lze ocenit jeho jednoznačné vymezení. Text je rozdělen obvyklým způsobem na teoretický úvod do problematiky a vlastní výzkum.

Teoretická část je velmi logicky členěna, vychází z definice základních pojmů. Autor se oprávněně věnuje více analýze samotného ostrakismu, jeho historického zakotvení a jeho pojetí z hlediska současné psychologie (všímá si např. posunu v definici tohoto jevu). Pozitivně lze hodnotit i zaměření další kapitoly věnované vysvětlení, proč k něčemu takovému dochází. Je jasné, že skupinová dynamika bude zahrnovat i méně příznivé jevy jako je odmítání, které potvrzuje, co je žádoucí a co není. Ostrakismus je vyloučení jedince ze skupiny, v tomto případě adolescentní, a to v době, kdy je vrstevnická skupina dost důležitá. Spouštěče ostrakismu mohou být velmi různé a jejich analýza je jedním z možných zdrojů informací nejenom o odmítaném jedinci, ale i o skupině. Některé varianty spuštění ostrakismu jsou zajímavé hlavně z vývojového hlediska, mimo přehlížení skupinových norem je to i přílišná konformita k dospělým či snaha vynikat. Chování odmítaných může zahrnovat samozřejmě různé obranné mechanismy. Použití krátkých charakteristik různých případů je účelné, přispívá k přiblížení problematiky čtenáři.

Mechanismy morální vyvázanosti, které lze sledovat i u ostrakismu. Vliv skupiny analyzoval nejenom Junga, ale již Freud. Autor jednotlivé mechanismy srozumitelně vysvětluje; proč vznikají a jak fungují. Jde hlavně o pocit vyvinění, když něco dělají všichni, tak to nemůže být zase tak špatné, odmítaný jedinec je ten, kdo si žádné ohledy nezaslouží. Pozitivně lze hodnotit i upozornění na stmelovací funkci obětího beránka.

Zajímavé je i srovnání ostrakismu a šikany. Lze souhlasit s názorem autora, že ostrakismus je samostatný jev a nemusí přecházet do tvrdší šikany. Není pochyb, že jde o formu agrese, latentní a nepřímou. Kontext třídy má samozřejmě velký význam – str. 30 – tato část textu by se hodila i o úvodní kapitoly.

Učitelé mohou ostrakizovaného žáka podpořit, o tom není pochyb, ale je otázka, jak by to měli udělat. Autor oprávněně upozorňuje na riziko, které může vyplývat z přílišné snahy učitele pomoci znevýhodněnému žákovi. Str. 33 dole – co všechno by autor do této kategorie zařadil? Str. 35 – otázka k obhajobě – jak autor chápe hranici mezi škádlením a ostrakismem v této věkové kategorii?

Rodina, z níž adolescent pochází, má samozřejmě vliv i na to, jak se bude projevovat, co bude uznávat, a tudíž i jak se zařadí do běžné vrstevnické skupiny. Zvládnutí tohoto vývojového úkolu do určité míry prověří i adaptibilitu a resilienci daného jedince. Mnohé projevy odmítání mohou být výrazem nezralosti a potřeby stejnosti, která i v tomto věku převládá.

Rozdíl mezi chlapci a dívkami je vždycky zajímavý, pomlouvání je typicky dívčí strategie. Mohla by autor upřesnit jaké dívky by patřily do typu flákačky (str. 39)? Byly by to neúspěšné dívky ze sociálně slabého prostředí?

Způsob zpracování textu je velmi dobrý. Autor píše čtivě, srozumitelně a zároveň přesně. Pozitivně lze hodnotit i jeho kritičnost k některým názorům; nejenom proto, že má pravdu, ale že se snaží vymezit vlastní názor na daný problém. Zdroje, které používá jsou většinou kvalitní, využívá toho, co je k dispozici.

Vlastní výzkum: jeho cílem je prozkoumání projevů, resp. názorů na ostrakismus u gymnazistů a vymezení rozdílů mezi chlapci a dívkami. Je vhodné, že si autor dal jednoznačný cíl, který odpovídá rozsahu bakalářské práce. Zkoumaná skupina je dostatečně velká a jasně vymezená. Menší počet chlapců je daný zaměřením školy. Autor reflektuje specifiku skupiny ve vztahu k ostrakismu. Použitá metoda je vhodná, hypotézy jsou jasné a jednoznačné. Metoda vyhodnocení dat odpovídá charakteru výzkumu. Zajímavý je hlavně způsob jejich interpretace. Kategorizace odpovědí je dobrá a je zřejmé, že autor nad nimi musel uvažovat. Úvaha o dobrovolné a nedobrovolné izolaci je zajímavá a zřejmě odpovídá realitě, zejména gymnaziální. Pozitivně lze hodnotit i schopnost autora vnímat limity dané metody a vyjádření vlastního názoru.

Str. 49 chlapci – možná, že tito chlapci hodnotitli různý způsob kontaktu, pro někoho může být rozhodující účast na společné zábavě, pro jiného je dostačující dyadická komunikace.

Bylo by zajímavé zjistit kdo jsou ti, kteří mají kamarády jinde. Dobré je i rozlišení introvertů. Požadavky na konformitu jsou v těchto skupinách určitě značné.

Str. 52 – hloupý a šprt jsou dvě kategorie, které mají negativní význam a jejich kumulace přispívá k většímu odmítání. Upocená snaha se necení (asi nikde, ale v adolescenci zvlášť).

2. věta – musely se zde objevit podobné odpovědi. Zajímavá je kategorie „smrdí“, zdá se, že odpovídá nespecifikovanému emočnímu odmítání, nesympatii, kterou nelze přesněji zdůvodnit, ale daný jedinec ji vnímá. Je otázka, co znamená být nudný pro skupinu adolescentů.

Zachycení četnosti nejistoty sebepojetí (odpovědi na otázku č. 2) asi souvisí s vývojovou proměnou a vytvářením identity. Takových lidí je víc, než těch, kteří se cítí odmítaní. Možná jsou to „hledači“, kteří na sobě pracují. Určitě by bylo zajímavé zjistit, kdo to je.

Str. 59 – Možná by bylo možné spíš říci, že okrajová pozice je signálem nějaké odlišnosti, která nemusí být jen negativní.

Studenti příliš nerozlišují co by udělali a jak by se cítili, asi jde o projev osobnostních charakteristik a většího důrazu na jednu ze složek.

Str. 60 – Objevila se tam varianta možnosti požádat o pomoc někoho mimo školu?

Str. 60 – A nebo taky naopak, když bude mít takový člověk příležitost, tak si užije pozici dominantního, tak tomu bývá u šikany a nelze předpokládat, že by to s ostrakismem bylo jinak.

Str. 62 – Možná to bylo i proto, že vysloveně sociálně slabí žáci se na takovém gymnáziu vyskytovat nebudou.

Poznámka: Introverze – vývojové proměny osobnosti v adolescenci vedou obecně k větší introvertizaci, která se v dětském věku v takové míře nevyskytuje.

Důraz na vývojové faktory je oprávněný, autor má pravdu.

Předložená bakalářská práce je kvalitní, má všechny parametry, které má mít a zároveň je čtivá a srozumitelně formulovaná. Výzkum je zpracovaný kvalitě, včetně snahy o vlastní interpretaci výsledků. Klasifikace: výborně.

V Praze dne 5.5.2011

Prof. PhDr. RNDr. M. Vágnerová, CSc.